

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. primum, juncto c. Laudabilem 5.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

Hi omnes frustra matrimonium contrahunt, quod in his deficit institutio matrimonii, videlicet prolis procuratio, & remedium fornicationis vi-

tandæ, 1. ad Corin. 7. & can. Nuptiarum xxv. quæst. 1. Sicut in progressu explicatiùs dicetur.

In Cap. primum, juncto c. Laudabilem 5.

S U M M A R I A.

1. Facti species
2. Frigiditas & impotentia qualiter probanda.
3. Confessione soli mariti vel uxoris contra matrimonium non statuitur.
4. Ad cognoscendam frigiditatem an sit opus triennio cohabitationis.
5. Frigiditate cessante matrimonium restaurari debet.
6. An & quomodo torum?

Textus hic intellectu difficilis est, teste Panoorm. Butrio & Præposito hic. Ut autem ejus sententiam planiorem reddamus, præmittenda à nobis est facti species. Titius in uxorem duxit Mæviam, cui cum per mensem unum aut tres, vel etiam per annum cohabitasset, asseruit se præpediri frigiditate naturæ, quo minus possit Mæviam vel aliam mulierem cognoscere: proinde petebat se separari à Mæviam, tamquam eum ea inutiliter contraxisset matrimonium. Cui hoc textu nostro respondetur, ut, si Mæviam idem affirmaverit, & præterea per verum iudicium (quod quale sit, statim dicetur) comprobatum fuerit, statim à se invicem separari possint: hac comminatione additâ, ut, si Titius postea aliam uxorem duxerit, præter reatum perjurii, quo se obstringit, ad Mæviam priorem uxorem peractâ poenitentiam redire debeat. Si prior ipsa Mæviam post annum aut dimidium ad Episcopum, sive Missum, id est Officialem ejus provocaverit, conquerens de frigiditate Titii, hic verò contrâstruat, se frigidum non esse, sed Mæviam cognovisse: quod in hac contentione credi oporteat magis Titio, eò quod maritus sit caput uxoris suæ. Cur enim (addit textus) tam diu tacuit Mæviam? cum facile & brevi temporis spacio scire potuerit, an ad commiscendum esset aptus Titius. Cæterum si in initio, puta post mensem aut duos eam querelam instituerit Mæviam, & probari possit per rectum iudicium, utique ad separationem matrimonii admittenda erit Mæviam, & ei permitendum, ut, si velit alteri viro nubat. Atque hæc sextus nostri facti species est, unâ cum decisione.

Igitur verum, sive rectum, sive justum iudiciû (idem enim hæc tria significant) vocat textus probationem, quæ fit per inspectionem obstetricum, & matronarum in arte peritarum, juxta c. Proposuisse 4, & c. Causam matrimonii 4. sup. De probat. nam hæc inspectio legitimæ probationis loco est, d. c. Causam & l. 1. D. De ventre inspic. Et hoc, ubi mulier nondum corrupta est, sed se virginem esse faceret. Sin autem corrupta est, iudicium hoc fiet per iurandum utriusque conjugis, & septem simul cognatorum, sive, his deficientibus, septem vicinorum bonæ famæ. Qui omnes, priusquam separatio fieri possit, iuramentum præstare tenentur: & quidem conjuges iuramentum veritatis, quod scilicet per copulam nunquam una caro fieri poterint: alii verò septem conjuratores iuramentum credulitatis, quod videlicet credant ipsos conjuges verum narraffe, c. Laudabilem 5, & ibi Gl. inf. eod. can. 1. & 2. xxxiii. q. 1.

Sunt autem duæ ex hoc textu nostro notanda. Unum, quod vir provocare possit ad separationem matrimonii, propter impedimentum ex sua persona proveniens, cum sua interfit, ne ad matrimonii onera teneatur. Alterum est, quod soli confessioni mariti & uxoris non stetur contra matrimonium, eò quod dissolutio matrimonii semel contracti non pendeat ex voluntate contrahentium. At pro matrimonio inter se contracto rectè creditur viro & mulieri, cap. 2, sup. De clandest. desponsat. Et hoc jure Decretalium. Aliiter ex dispositione Concilii Trident. quæ necesse est præter confessionem contrahentium intervenisse præsentiam Parochi & testium, alioqui confessio nullius momenti est, Sess. 24, cap. 1, vers. qui aliter, de reformas. matrim. sicut supra ad dict. tit. de clandest. desponsat. susius explicavimus.

Obicitur contra cap. nostrum textus in d. cap. Laudabilem hoc tit. quo ad cognoscendam frigiditatem viri statuitur triennium cohabitationis inter conjuges. Idem de jure Civili, Nov. 22, de nupt. §. distrabuntur, vers. per occasionem. Quo transacto per justum iudicium fit matrimonii separatio. Hoc autem textu separatio fieri potest vel statim, vel non multò post. Qui scrupulus hic

valdè torquet Interpretes. Sed si sequamur sententiam Panormit. facilè hoc modo tollitur, si dicamus, d. l. *Laudabilem* eo casu loqui, quo nulla extant urgentia indicia frigiditatis in viro. Nam tunc opus esse triennio cohabitationis inter conjuges, unà cum justo iudicio, juxta formam ejusdem c. *Laudabilem*. At verò ubi præter confessionem conjugum adsunt urgentia indicia frigiditatis indicia, quòd hac specie possint conjuges statim, non expectato lapsu triennii, à se invicem separari, dummodò juramento suo & propinquorum id confirment. Quo sensu exaudiendum putat Panorm. hic principium textus nostri, quem è comprobare videtur d. c. *Laudabilem* circa pr. in verb. Si frigiditas prius probari non possit, argumento ducto à contrario sensu.

Et quòd postea hic subiicitur de muliere, quæ frigiditatem viri sui allegat prius post annum & dimidium; è contra verò si vir se potentè astruit, quòd hoc casu magis credendum sit viro, eo quòd caput sit mulieris: idcirco dicitur, quòd dux simul præsumptiones concurrant contra mulierem: una, quòd tardè querelam suam de frigiditate viri instituerit; altera, quòd vir contrarium asserat, ac proinde potius ei credendum, quam mulieri; non tamen ad eum effectum, ut matrimonium statim dirimatur, propter assertionem viri, sed ne dirimatur propter querelam mulieris, verum tum demum ubi triennium cohabitationis elapsum est.

Quod idem retinendum, etiam si uterque conjugum frigiditatem allegaret. Nam & tunc triennium cohabitationis requirit, unà cum justo iudicio, probat idem text. in d. c. *Laudabilem*, vers. si autem quòd nunquam. Suppletur igitur, quòd in hoc c. i. desiderari videtur, ex d. c. *Laudabilem*. Neque hoc in jure novum est, ut una lex per aliam

interpretationem vel supplementationem recipiat, l. *Non est novum* 26, c. l. *Sed* c. *posteriores* 28, d. *De legib.* quo sensu accipiendi videntur text. in can. 1, c. 3, xxxiii. q. 1.

Illud postremò ex hoc c. i. observandum, quòd matrimonium, licet propter frigiditatem separatum sit, restaurari, id est in pristinum statum restitui debeat, si fortè vir, qui frigiditate antea impeditus videbatur, aliam postea mulierem cognoverit. Probat idem text. in d. c. *Laudabilem* s. fin. nam secunda illa copula indicat, virum naturali frigiditate non laborasse, sed extrinsecà quòdam causà præpeditum fuisse. Unde, rescissà sententià divortii, quæ per errorem lata est, merito reintegratur matrimonium. Quod obtinet & in quavis sententià contra matrimonium lata, ut comperto errore retractetur, c. *Later* sup. *De sent. & re jud. juncto can. pen. xxxiii. q. 2*, licet diversum sit in sententià divortii propter malefium, de quo latius ad c. fin. inf. eod.

Sed quæstionis est, an matrimonium, quoad totum etiam restituendum sit? Videtur enim mulier justè excipere posse contra maritum propter adulterium ab eo perpetratum post separationem per text. in can. *Præcepit cum* c. seq. xxxiii. q. 5, in can. *Nihil* c. in can. *Indignantur* xxxiii. q. 6, Attamen verius est, mulierem excipere non posse, dummodò maritus nullam fraudem admiserit in petenda separatione matrimonii, cum adulterium sine dolo non admittatur, l. *pen. D. Ad L. Jul. de adult. c. c. Fratemitatis* 6, inf. eod. Idem & si maritus fraudem admisisset, sed colludente sive connivente uxore, l. *Si uxor* 13, § *judex* c. § *fin. D. jam d. tit.* aut ipsa similiter fornicata fuerit, separato matrimonio, cum delicta pari compensatione tollantur, c. *pen. c. ult. inf. De adult. c. Ex literis* 5, inf. *De divort. c. l. Viro* 48, d. *Soluto matrim.*

In Cap. Quod sedem 2.

S U M M A R I A.

1. Pueri quatenus inepti matrimonio.
2. An senes?
3. An spadones & castrati?

Hic textus generalis est ad omnes impotentes ad complendam copulam, quales sunt frigidi, maleficiati, spadones, castrati, & quibus omninò virilia præcisa sunt. Inquit enim;

Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus conjugio sic qui impotentes sunt, minimè apti ad contrahenda matrimonia reputantur.

Igitur puerum eum intelligit, qui debitum conjugale, quod in commixtione corporum consistit, reddere non potest, quod ex habitu corporis a stimatur, c. 3. sup. *De desponsat impub.* Deficit enim in hoc puero institutio sive finis matrimonii, qui est generatio proles, sive fornicationis evitatio quoad mulierem, sicut supra ad Rubr. antoravi.